

1896

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 12րդ շրջանի (96 օգոստ.—97 մայիս) բաժնորդագիրն է 20 Փր. կանխիկ. կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2 1/2 Փր. հաշուելով և 1897 մայիս ամսէն առկին չանց ներու պայմանով:

ԺԲ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 20

1896 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
1896 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25 (Հ.Տ.)

ՅՈՐԵՐԵՍԱՐԹԻ

Կը հրատարակուի շաբաթը անգամ և Երթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Երբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ դիրք 1 սանդղակարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդղակ: Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Mevlhan, 44.)

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԺԲ ՇՐՋԱՆԻՆ

(1896 ՕԳՈՍՏՈՍ — 97 ՄԱՅԻՍ)

12րդ շրջանը կը սկսի 1896 օգոստոս ամսի 1էն և կը տեւէ մինչեւ 1897ի մայիս ամսի 31ը:

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի ազատօրէն մտնելն արգելուած չէ, ամբողջ շրջանի բաժնորդագիրն է 20 Փրանգ որ անկարողները կընան իւրենց գիւրուած համեմատ մաս առ մաս ալ վճարել 5 կամ 10 Փրանգով, ամիսը 2 1/2 Փրանգ հաշուելով, և երբ այս 12րդ շրջանի համար իրենց մաս առ մաս վճարածի ամբողջ գումարը հասնի 20 Փրանգի, այդ ժամանակ ամբողջ 12րդ շրջանի (1896 օգոստոս — 97 մայիս) բաժնորդագիրը վճարած կը համարուին:

Իսկ անոնք որ բաժնորդ չեն գըրուիր ամբողջ շրջանին համար, ամսական 2 1/2 Փրանգ հաշուելով կըրնան բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզեն:

Թէ՛ օգոստոս ամսէն, թէ՛ սեպտեմբերէն և թէ՛ նոյեմբերէն սկսելով բաժնորդ եղողները հաւասարապէս կը պարտաւորին 20 Փրանգ վճարել մինչեւ 1897 մայիսի վերջը բաժնորդագրուելու համար: Բնակի բաժնորդ գրուելու ուշացողները գուցէ կորսնցունեն և եպտեմբերի թիւերն ալ ըստանալու առաւելութիւնը որովհետեւ մենք որչափ բաժնորդ ունենանք արձանագրուած, անոր համեմատութեամբ կը տպենք թերթերը և աւելի թերթ չատ չմնար մեզ մօտ:

Օգոստոսի թիւերն սպառած են արդէն:

«Արմենիայի Օթանդակներ»ին, իրենց ստացած թերթէ զատ՝ որի բաժնորդագիրն 20 Փրանգ է, ուրիշների համար քանի թերթ որ ուզեն, իրենց Օթանդակները՝ լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և առանց ուրիշ հասցէ մը վրան գրուելու կը զրկուի, ամբողջ շրջանին համար 10 Փրանգ և կամ ամսական մէկ Փրանգ բաժնորդագիրն հաշուելով:

«Արմենիայի Օթանդակութեան» կանոնադրերը կը զրկուի ցանկացողներին:

ՀԱԿԱԳԵՂՈՒԹԻՒՆ

Հակազդեցութիւն — Թղթակցութիւն Բէրքսպուրիկէն. — Տ. Կատարսօնի խօսած ճառը Լիվերքուպի մէջ. — Կ. պօլսի դէպքերը. — Թիւրքիայի Հայերի գաղթը դէպի Ռուսիա. — Հայկական նահանգներին մէջ. — Մեծ պետութիւնները եւ Թիւրքիան. — Տեղական. — Ռուսիայի ջարդէն ջարդուող Ֆրանսիայի մէջ. — Ֆրանսիական հանդիսների ծախքը. — Վրկապ. — Արտասահմանի լուրեր. — Ծանուցումներ:

ՀԱԿԱԳԵՂՈՒԹԻՒՆ

Հակազդեցութիւնը (réaction) ըսկաւ:

Հայութեան գլխին իջած հարուածը այն աստիճան բուռն էր որ շատերին մէջ պահ մը լքում առաջ բերաւ: Մեծ ու պզտիկ, յեղափոխականներին ամենէն կարմիրները, որոնք յեղափոխական գործին հետ կը խաղային ճիշդ այնպէս ինչպէս մանուկը կը խաղայ իր գնդակի հետ, այսօր երես կը դարձունեն անկէ և գիււա-նագիտութեան գիրկը կիցնան. Պալ-մօրալի մէջ տեսակցութենէ մը հրաշքներ կը կարծեն նշմարել: Խօսքս չէ այն կարգ մը գործիչները վրայ որոնք իրենց ոճիր պատուակելու համար պարզամիտ ժողովրդին առջև կը նետեն՝ իրենց հասկցած ձեւով այն յեղափոխական գործունէութիւն թէ կոտորուելով է որ պիտի վերկենք հայրենիքը:

Թեղափոխութիւնը մեծ հարուած մը կը ստանայ և այդ հարուած տուողներ անոնք են որոնք երէկ հազար ու մի գովեստներ կը կարգային յեղափոխութեան վրայ:

Արդարեւ այնպիսի վիճակի մը մէջ կը գտնուինք որ Հայերիս ձեռքը չէ այժմ մեր խնդրի լուծումը. այդ կը վերաբերի Եւրոպային Բայց բերան-նիս բանալ և կարծել թէ Եւրոպա պիտի տայ մեզ այն ինչ որ ամեն հայրենասէր Հայի ցանկութիւնն է, այդ կը նշանակէ քաղաքականութեան բոլորովին անտեղեկ լինել: Այո՛, Եւրոպան է որ պիտի կարգադրէ Արեւելեան խնդիրը, բայց այդ՝ ի հարկէ իր շահերի թելադրութեան և ոչ թէ մեր ցանկութեան համեմատ:

Թիւրքիայի խարխուլ չէնք վաղուց յայտնի է որ կանգուն մնալու համար չէ եղած և շարունակ դէպի

զահապէժ է որ կընթանայ. Թիւրքիայի դէպի անկում արած շարժմանը հետաքրքրութեամբ կը հետեւին եւրոպական տէրութիւնները, զի ժառանգութիւնը ժամ առաջ իրենց ձեռք պիտի անցնի: Հայերի շարժումները սա արդիւնքն ունեցան որ Թիւրքիային մեծ պետութիւնների ձեռքն անցնիլը փութացուցին: Բայց աղկէ մեզի ի՞նչ օգուտ. շատ շատ կոտորածներ կը դադրին և մենք մեր առջի վիճակը կունենանք: Սակայն մենք այս ծառայութիւն Եւրոպային ընդուն համար՝ կարծէ՛ք միթէ որ տայինք կէ՛ս միլիօնէ աւելի զոհ, այն Եւրոպային որ իր ազգակցի մէկ մասը կ'որոտար հազարաւոր այրերի կորուստէն վեր կը բռնէ: Իսկ մեր այսչափ կորուստների փոխարէն ոչինչ չահել տուաւ մեզ:

Մինչեւ ե՛րբ զոհ պիտի երթանք Եւրոպայի դիւանագիտական մեքենայի յուլիւններին, դեռ ի՞նչ կը յուսանք անտարբեր և միայն իր շահ փնտռող Եւրոպայէն, հայրենակիցնե՛ր: Գեղափոխական յախուռն գործունէութենէն ետքը ինչո՞ւ ատոր միւս ծայրայեղութեան մէջ ինչա՞ր Բայց դիւրահաս կնալի է այդ վիճակ. ծովն ինկողը օձին ալ կը փաթթուի...:

Մեր այս ներկայ կացութիւն կը յիշեցունէ ինձ այն անցած ժամանակներ երբ մանուկ յեղափոխութիւնը հազիւ ոտքի ելած խարխուլելով կը տալար մը ու անգլիացի լօրտերի վրայ հիմնած էր իր բոլոր յոյսեր:

Եւ կը հարցնեմ ինքնիրենս թէ արդեօք առաջ կերթանք թէ ետ...:

ԳՐԻԳՈՐ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԲԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿԵՆ

Բէրքսպուրիկէն սեպտ. 13/25 րոտով Փարիզի Le Soleil լրագրին զրկուած քղթակցութե՞ն մը կը քաղեմք հետեւեալը.

Արեւելեան ճգնաժամն այս վերջին օրեր աւելի ծանրացաւ: Հիմա Եւրոպայի բոլոր տէրութիւնները մէկ մէկ նաւատորմիղ ունին Տարաւնէլի մէջ: Աղկէ զատ, զգուշութեան համար Ռուսիա երկու նաւախուճեր պատրաստ կը պահէ Սէվասթաբօլի ու Նիքօլայէֆի մէջ: Եթէ օսմանեան տէրութեան ձերութիւնը պաշտպանող համազգային դաշնադրութեան ունէ

կողմէ քիչ մը դպչուի, ուսական նաւերն անտարակոյս պիտի գրաւեն վտարօրը և ասոնց պիտի միանան նաեւ ֆրանսական նաւերը: Սեւ ծովի ափերը գտնուող մեր նաւեր, եթէ պէտք լի՛ի, կ'ընան քանի մը օրէն զօրաբանակ մը հանել Անատոլի կամ եւրոպական թիւրքիայի ծովեզերքը: Եւ կ'ոյկասի ուսական բանակի յառաջապահ գունդը կընայ կարսի կողմէն կարկնը գրաւել: Կը տեսնէք որ պատրաստուած ենք:

Եթէ ուս կառավարութիւնը փառասիրական դիտումներ ունենար, թիւրք տէրութեան քայքայուած մինչեւ հիմա կատարուած լինցած կը լինէր. բայց ըստած է որ Ռուսիա պիտի զարմացնէ աշխարհ իր անշահախրութեամբ: Չարի կառավարութիւնն ոչ միայն չուզեր մեծ ճգնաժամի բուսկէն փութացնել, այլ միշտ ատիկա յեռաձգելու ետեւէ է: «Անկախ թիւրքիայի մէջ ազատ քրիստոնեայններ» այդ է ահա իր ծրագիրը, և յամառութեամբ հաւատարիմ՝ կը մնայ ատոր: Կ.պօլսի փառիշահը մեզմէ լաւագոյն բարեկամ չունի: Թիւրքիա գիտէ այդ և ատոր համար է որ յամառութեամբ կը մերժէ Եւրոպայի ամեն խորհուրդները, ինչպէս նաեւ մերիւնները: Պէտք է խստովանիլ թէ իր պետական մարդիկ վտանգաւոր խաղ մ է որ կը խաղան: Դեռ ճգնաժամի սկիզբէն եթէ «կեաւուր»ներին մի քիչ զիջումներ լինէին, այդ բան զենքէն պիտի ունէր եւրոպական պետութիւնները: Բայց հին թիւրքերի կուսակցութիւնը, որ հակառակող կուսակցութիւնն է, կարծես հետզհետէ աւելի կը տիրէ Սթամպուլի մէջ և ծանր դժուարութիւններ կը հանէ: Quos vult perdere Jupiter dementat (Արամազդ երբ բոր ուզէ մէկը կորսնցունել, նախ կը յիմարացունէ):

Չարի ուղեւորութիւնը, որ 1896ի աշնան մէջ եւրոպական պատմութեան գլխաւոր դէպքը պիտի մնայ, արդէն բաւականին նպաստեց կացութիւնը թուլցնելու: Այժմ հաստատուած իրողութիւն մ'է (և այդ բանի վերջապէս համոզուած են վիէննայի մէջ թէ Ռուսիա չուզեր Արեւելքի մէջ գործել առանց նախապէս իր գործունէութիւն միացնելու Աւստրիա-Հունգարիայի գործունէութեան հետ: Նոյնպէս Չարին Անգլիա բնակութիւն

նը և իր խորհրդակցներէ Անգլիայի
թագուհիին նախարարներին տրուած
անկեղծ բացատրութիւնները պիտի
խաղաղեցունեն անշուշտ Լորտ Սալզ-
պըրիի դաշխին եռանդը : Ասկէ զատ
ամեն մարդ ստիպուած է խոստո-
վանելու թէ պետութիւն մը կայ որ
միւսերէն աւելի կը հետաքրքրուի ա-
րեւելեան խնդրի լուծման : այդ Ռու-
սիան է : Դուք Յրանսար մէջ կը համ-
բերէիք միթէ երբ օտար աէրութիւն
մը գար իր գերիշխանութիւն հաս-
տատել Պէլճիգաի կամ Զուիցերիայի
վրայ : Անշուշտ ո՛չ : Նոյնպէս ալ շահն
ու արժանապատուութիւնը կարգիւն
մեզ թողուլ որ երբորդ տէրութիւն
մը, առանց մեր թոյլտուութեան,
գրաւէ պալքանեան թերակղզին կամ
Անատոլուն : Յրանսացիները վաղուց
հասկցած են այդ : Բայց լաւ էր Անգ-
լիային ալ հասկցնել և անոր միջոցով
ալ իտալիային :

Տ. ԿԼԱՏԸՍԹՈՅԻ ԽՕՍԱԾ ՃԱՌԸ ԼԻՎԸՐՔՈՒԼԻ ՄԷՁ

Յայտնի է մեր ընթերցողներին որ հա-
յասէր անգլիացի մեծ ծերունին սեպ-
տեմբեր 24ին Լիվըրքուլի մէջ գումարուած
հայասիրական միթինկին մէջ մի ճառ
խօսեցաւ որ մէկ ժամ և մէկ քառորդ
տեւեց և որ կըսուի թէ օսմանեան դեւ-
պանատունը փութաց հեռագրել Սուլ-
թանի պալատը :

Մեր ընթերցողներ գիտեն արդէն որ
Արմենիան ծայրայեղութիւններին հակա-
ռակ է : մենք չենք անոնցմէ որոնք կը
կարծեն թէ Ալաուդինը կամ Սալզպը-
րին Սուլթանին դէմ մի ճառ խօսածին
պէս, Ապտիւլ Համիտ շանթարկը դառ-
նայ և Հայաստան կազատուի : Հայկական
խնդիրն ունեցաւ մինչեւ իսկ այնպիսի
միաժողովեան ժամանակներ որ մի լրա-
գիր համարձակեցաւ պայմանի մտնել հայ
ժողովրդին հետ, խոստանալով 3 տարիէն
ինքնավարութիւն տալ Հայաստանի : այն
յուսով քաջաբերուած թէ երբ հայասէր
Տ. Կլատըսթօն նախարարապետ լինի 3
տարիի յետոյ (և ինչպէս որ կը յուսա-
ցուէր, իրօք ալ նախարարապետ եղաւ),
Հայաստան պիտի կրնայ ինքնավարու-
թիւն ստանալ անոր ազդեցութեան շը
նորոգով :

Բայց միեւնոյն ժամանակ մենք ա-
նոնցմէ ալ չենք որոնք միւս ծայրայե-
ղութեան մէջ ընկնելով, կուրանան բոլո-
րովին խօսքի և մամուլի ոյժը, գաղա-
փարի տարածման ազդեցութիւնը որ
թէեւ կամաց կամաց կը յառաջանայ,
բայց կրնայ խոր արմատներ ձգել որոնց
վրայ կը տեսնուի յետոյ, իր ժամանակին,
ծառ մը հաստատուն և պողպատ :

Աւստրի, միթինկներ և ճառերի վրայ
չափազանց յոյսեր չտածելով և անոնցմէ
չլրանալով հանդերձ, մեծապէս կը գնա-
հատենք այն անձերի դժգոհումները որոնք
Հայերի մարտիրոսութեան միջոցին եւրո-
պական տէրութիւններին ցոյց տուած
դատապարտելի թուելութեան դէմ կը
համարձակին ձայն բարձրացունել հրա-
պարակաւ և իրենց կառավարութիւններ
յառաջ մղել Հայերին օգնութեան հաս-
նելու որով ցոյց կուտան թէ իրենք Եւ-
րոպացի լինելէ զատ՝ կը յիշեն թէ մարդ
ալ են և հետեւեալէս իրեն և մարդ չեն
կրնար անտարբեր մնալ մարդկային ազ-
գի կրած սոսկալի վիշտերին առջեւ և ի-
րենց օտար համարիլ ինչ որ մարդկային
է :

Այս նկատուածով Հայերի խորին ե-
րախտադիրութեան արժանացած է ար-

դէն Անգլիացի ծերունի մեծ մարդը որ
իր խօսքով ու գրչով միւս քանացած է
տառապեալ հայ քրիստոնեայներին յոյս
ու միթիարանք և իր հայրենակից Անգ-
լիացիներին ալ մարդասիրական զգացում
ներշնչել : Հետեւեալէս անոր խօսած ճա-
ռերը Արմենիան ընդհանրապէս մեծ հա-
ճոյքով ցանկացած է իր ընթերցողների
հաղորդել կարելի եղածին չափ ընդար-
ձակօրէն և կամ ամբողջովին, ինչպէս և
այս անգամ :

Իմ Լորտ Քաղաքապետ,

Տիկիններ և Պարոններ,

Ամենաջերմ համակրութեամբ մը-
տիկ ըրի ինձմէ առաջ խօսողների
ճառերը և կը ցանկամ անոնց ընկե-
րակցիլ սրտանց : Իրաւ է, տիկիններ
և պարոններ, որ ես երկար քաղաքա-
կան կեանք և բարձր ու պատասխա-
նատու պաշտօն վարած եմ, բայց այդ
հանգամանքների և ոչ մէկին հետե-
ւանքովն է որ այժմ եկած եմ՝ ձեր
առաջ : Ունէ կերպով հեղինակու-
թեան պահանջում չունիմ : Այստեղ
եկած եմ որպէս մէկ հաւատարիմ
հպատակ Նորին Վեհափառութեան
Թագուհւոյն և մանաւանդ որպէս
Լիվըրքուլի ազատ քաղաքացի, տե-
ղական իշխանութեան ազնուութեամբ
զիս ձեր քաղաքակիցը կոչելու իւ-
ւունք ստացած լինելով : (Ծաղի.) :

Իմ Լորտ Քաղաքապետ, լաւ ըս-
տեցաւ թէ մենք այսօր կանգնած
ենք մի բնմի վրայ՝ աւելի բարձր
քան կուսակցական բեմը : Այստեղ
չկայ մէկը, ինչ որ ալ լինի նորա կար-
ծիքը հասարակ քաղաքականութեան
վրայ, որ անոնց մասին խղճահարու-
թիւն կամ ամօթապարտութիւն չը
զգայ : Բայց ազգային բեմը, որին վը-
րայ կանգնած ենք այժմ, աւելի
բարձր իրաւունք և աւելի մեծ հեղի
նակութիւն կուտայ այն զգացումնե-
րին, որոնք կը հաւատամ թէ ընդ-
հանուր կերպով հաւանութիւն գտած
են այս երկրի մէկ ծայրէն մինչեւ միւ-
սը (Ծաղի.) և ինձ համար պէտք է ը-
սեմ թէ ինչպէս որ այս առթիւ մի
պարտաւորութիւն է հրաժարիլ կու-
սակցական հակումներէ և յիշատա-
կութիւններէ՝ այնպէս ալ շատ դիւրին
է կատարել այդ պարտաւորութիւնը :
Իմ մասին խօսելով, ես ոչ միայն սըր-
տագին յոյս, այլ և զօրաւոր հաւատք
կը տածեմ որ երբ հետզհետէ աւելի
տեղեկանանք վերջին երկու տարինե-
րի գործողութիւններին մէջ մեր կա-
ռավարութեան ունեցած ներքին յա-
րաբերութիւններին՝ պիտի տեսնենք
որ ներկայ ողբալի կացութիւնը, որի՝
ալ ծնունդը լինի՝ այս մեծ երկրին կա-
ռավարութեան գործերին կամ սխալ-
ներին ծնունդը չէ (Ծաղի.) :

Այժմ, իմ Լորտ, առաջարկելիք
որոշումի գալէ առաջ, կան մի քանի
առարկաներ, որոնք կը փափագէի --
եթէ կարողանայի -- մեր ճանապարհի
առջևէն մաքրել : Յոյժ կարեւոր դա-
նազանութիւններ կան այս տեղ, մա-
նաւանդ այն հիման վրայ որ ներկայ
թրքական յոռի կառավարութեան և
վերջին երկու տարիների մէջ սոսկալի
կերպով բարդուած բարբարոսու-
թեան ներքեւ տառապողները՝ մեզի
հաւատակից քրիստոնեաներ են : Բայց

թոյլ տուէք ինձի ըսել կրկնելով ինչ
որ ըստեցաւ արդէն, թէ մեր ձեռք
գտնուած դատը չենք յառաջ մղեր
անոր համար որ նոքա մեզի հաւատա-
կից քրիստոնեաներ են : Մահմետա-
կանութեան դէմ մի թաշակրութիւն
չէ այս : Մեր Հնդկաստանի մահմետա-
կան հպատակակիցներին նկատմամբ
փոփոխուած մի քաղաքականութեան
կամ զգացումի յայտարարութիւն չէ
այս : Ո՛չ իսկ օսմանեան կայսրութեան
մահմետականներին դէմ ընդհանուր
դատապարտութեան մի յայտարա-
րութիւն է : Ընդհակառակն, իմ Լորտ
Քաղաքապետ, մեր այնչափ կարգա-
ցած և լաւ տխրաւիթ և սրտամոր-
մոք լուրերին մէջ միթիարական
հաղուադէպ տպաւորութիւններէ մին
է այս որ, կառավարութեան գործա-
կատարներին ձեռքով կոտորածների
դրդուելուն չը նայած՝ բարձրագոյն
իշխանութեան կողմէ կոտորածների
քաջաբերուելուն չը նայած՝ գտնւած
են բարի և վեհանձն մահմետականներ
որ իրենց բոլոր կարողութեամբ հա-
կառակած են այդ չարագործութիւն-
ների և իրաւունք ստացած են մեր
սրտակցութեան և հիացումին : Թէեւ
ճշմարիտ է որ այժմ մեր պաշտպա-
նած անձերը քրիստոնեաներ են, բայց
եւ տպահովապէս կը հաստատեմ, և
դուք ալ ինձի ոյժ պիտի տաք, որ ա-
նոնք եթէ քրիստոնեայ լինելու տեղ
մահմետականներ, հնդիկներ, պուտ-
տայականներ, կոմիւնկեաններ, կամ
ինչ որ ալ լինէին, դարձեալ ճիշդ
միեւնոյն իրաւունքով մեր օգնութիւ-
նը պիտի ստանալին, և այն շարժա-
ռիթները որոնք զմեզ այսօր այս տեղ
հաւաքեցին՝ նոյնչափ զօրեղ և նոյն
չափ նուիրական պիտի լինէին որչափ
որ կը նկատենք այս վայրկեան :

Կայ մի ուրիշ զանազանութիւն ևս,
պարոններ, նուազ բացայայտ, որի
վրայ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել
կուզեմ : Դուք Եւրոպայի ցամաքային
տէրութիւններէ ոմանց ընթացքը
կամ լեզուն նկատելով թուլացած էիք :
Մի՛ աճապարէք ենթադրելու որ ա-
նոնք իրենց այդ ընթացքով կամ լե-
զուով իրենց իշխած ժողովրդի հաւա-
տարիմ ներկայացուցիչներն են :
(Ծաղի.) Այն խաբիսի որին վրայ կանգ-
նած ենք այստեղ՝ ո՛չ բրիտանական
է, ո՛չ եւրոպական, այլ՝ մարդկային :
Մարդկութեան զգացումէն նուազ
ոյժ ունեցող ոչ մէկ բան չէր կարող
յաւանիլ մէկ վայրկեան իսկ, ներ-
կայացնել այդ բանը : (Ծաղի.) :

Հիմա, իմ Լորտ Քաղաքապետ, ու-
մանք կրնան մտածել թէ այդ խժ-
դութիւնները, որոնք հազիւ կա-
րելի է չափազանցել, համարձակօրէն
հերքուած են, և թուրքիոյ կառավա-
րութիւնը մեզի ըսած է թէ կեանքի
կորուստները ոչ Սուլթանին և ոչ իր
պաշտօնաւորների գործերն են, այլ
յեղափոխականների և խռովարկունե-
րի : Ասոր իրեւն պատասխան կարող
ենք ըսել որ մենք յեղափոխականե-
րի կամ խռովարկունների տեղեկա-
գիրներին չէ որ հաւատք կընծայենք :
Մենք մեր պաշտօնական անձերի տե-
ղեկագիրներին հաւատք կընծայենք :

Ասկէ զատ, մինչդեռ մենք գիտենք թէ
վեց պետութիւններին մէջ կան այն-
պիսիներ որոնք Սուլթանին դատը
կարելի եղածին չափ ներողամտու-
թեամբ և բարեկամութեամբ վարելու
ամեն տրամադրութիւն ցոյց տուած
են, ասոր հետ մէկտեղ անոնց ամեն
մէկն ալ համաձայն են մեր ձեռքը ե-
ղած տեղեկութիւնները հաստատելու
և թիւք կառավարութեան հեր-
քումները լիովին մերժելու մասին :
(Ծաղի.) :

Ահա մի օրինակ որ թերեւս մի
արժէք և պատշաճութիւն ունենայ :
Այս առաջին անգամը չէ որ մեր խոր-
հրդակցութեան նիւթ կը լինին
թուրքիոյ մէջ կատարուած ահաբեկ-
գործերը -- այն ալ ոչ թէ մահմետա-
կան մոլեռանդութեամբ կատարուած՝
այլ մի կառավարութեան յատուկ քա-
ղաքականութեամբ : Ճիշդ միեւնոյն
բանը պատահեցաւ 1876ին : Առաջին
լուրերը հասան այնպիսի աղբիւրներէ
որ բոլորովին պաշտօնական չէին : Աս-
տիճանաբար վկայութիւնների ամպե-
րդէզդդէզ բարդուեցան և վերջապէս
իրողութեան վճռական սպառնացներ
ներկայացան : Բայց տղք պահուն իսկ,
1876ին ամառը, լաւ կը յիշեմ որ այդ
ժամանակի օսմանեան դեպքանին շնոր-
հիւ ստացայ մի մանրամասն տպեալ
յայտարարութիւն Սուլթանի կառավա-
րութեան անունով գրուած, որ ինչպէս
հիմա այնպէս ալ այն ատեն բացար-
ձակօրէն կը ծանուցանէր թէ ո՛չ
թուրքերի և ո՛չ ալ Սուլթանի կա-
ռավարութեան պաշտօնաւորների
ձեռքով անդթութիւն կամ ոճիր տե-
ղի ունեցած է և թէ բոլոր փորձանք-
ներին ալ պատճառը՝ պուլկար ապս-
տամները և պուլկար խռովարկու-
ներն են եղած : Իմ Լորտ Քաղաքա-
պետ, կարծեմ այդ խնդիրը, ամեն
պարագայի մէջ, կասկածի սահմանէն
անցած է, և Պուլկարնեի ի կրած բըռ-
նաբարութիւնները պատճական իրո-
ղութիւնների շարքին մէջ կը գըտ-
նուին և պատճական այն իրողու-
թիւնների որոնք -- մեղնէ ոմանց վա-
ղուց արդէն կանխատեսուին համա-
ձայն -- Պուլկարիայի աղաոտումը
պսակուած են : Գործողութիւնների
միեւնոյն շարքն է որ կը կրկնուի այ-
ժմ, և կոտորածի նոյն մեղքը -- և ոչ
միայն կոտորածի՝ այլ նաեւ ուրիշ
բոլոր արհաւիրքների մեղքը -- գոր-
ծուելու վրայ է, և այդ մեղ-
քերի վրայ աւելցած է նաեւ ուրա-
ցումի յանդգնութիւնը : Ո՛րչափ ա-
տեն պիտի շարունակուի այս գործո-
ղութիւն -- ճիշդ որչափ ատեն որ
դուք և Եւրոպան համբերելու յօժար
մնաք : (Ծաղի.)

Այդ ուրացումը եւ բոլորովին
մէկեւ կընեմ (Ծաղի.) և կը փափա-
գիմ հարցնել թէ մեր այս համա-
խմբութեան նպատակի ընդհանուր
նկարագիրն ի՞նչ է : Վրէժխնդրու-
թեան փափագ, կամ փոխարինու-
թեան պահանջում : Ո՛չ, իմ Լորտ
Քաղաքապետ, մեր նպատակը, եթէ
ուղիղ ըմբռնած եմ, մի խոր և հեռա-
նկատ նպատակ է : Այս սրահի մէջ չը-
կայ մէկը որ հաստատօրէն յուսայ թէ

տաւորութիւն կայ օգնել այդ թշուառներին, բայց պէտք է կազմակերպել օգնութեան գործը, պէտք է թոյլ չը տալ, որ մուրացկանութիւնը լայն ծաւալ ստանայ: Հայոց Բարեգործական ընկերութիւնը իր ճիւղերի միջոցով կարող էր մեծ գործ կատարել և իսկական օգնութիւն հասցնել գաղթականներին, կազմակերպելով խնայող հիմունքներով օգնութեան գործը, իսկ հասարակութեան կը մնար միայն իր նուէրներով օգնելը և կերութեան:

— Նոր Դարի սեպտ. 7/19ի քուիմ մէջ կը կարդանք:

Բաթումից մեզ գրում են, որ Տրապիզոնի Արապեան Մարանեան առեւտրական տունը, որի ներկայացուցիչներից այժմ գտնուում են Բաթումում, մտադրութիւն ունի ծխախոտի մի գործարան հիմնել գործ մատակարարելու համար գաղթական հայերին, որոնց (նոր եկածների) թիւը ներկայումս Բաթումում 1000ից աւելի է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻՆ ՄԷՁ

Խարբերդէն վաւերական աղբիւրներէ անգլիական լրագիրներին եկած նամակներ կը յայտնեն որ Ակնի մէջ կոտորածը սոսկալի եղած է: Սպաննուած Հայերի թիւը 2000ի կը հասնի:

— Աթէնքի Ասորի լրագիրը կը հրատարակէ թէ Սեբաստիանի և վա. նի մէջ նոր խռովութիւններ ծագած են: Բայց մանրամասնութիւններ չըկան և ուրիշ աղբիւրներէ ալ այդ հաստատող լուրեր դեռ չեն եկած:

ՄԵԾ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹԻՒՐԻԱՆ

Լոնտոնէն եկած լուրերին նայելով, կը հաստատուի թէ Չարը Անգլիա գտնուած միջոցին, Լորտ Սալզպրին ապահովուցներ է անոր թէ Անգլիա հայկական խնդրին մէջ առանձին գործ չելով՝ պատերազմի մը վտանգներին մէջ չպիտի ձգէ Եւրոպան: Նիքոլա կայսրը շատ զոհ երեւցեր է իրեն տրուած այդ ապահովութիւններէ և ինք ալ փոխարէն շատ հաշտարար և խաղաղասիրական զգացումներ յայտնեց: Այժմ կարելի է հաւատարմաբար լրագիրներէ գրածին նայելով, որ պետութիւնների համաձայնութիւնը կատարեալ պիտի լինի Կապուի մէջ և թէ պետութիւնները, առանց Սուլթանը գահընկեց անելու միջոցին դիմելու, պիտի կրնան օսմանեան կառավարութեան բոլորովին փոխել տալ իր վարմունքը և պէտք եղած բոլոր բարեփոխումները շնորհել տալ:

ՏԵՂԱԿԱՆ

Երկուշաբթի օր, 200ի չափ Հայեր եւս Հավրի ճանքով զրկուեցան Նիւ Եորք: Հիմա «Օսթիս տը Շարիթէ»ի մէջ 80ի չափ Հայեր կը մնան գեռապատանած. բայց հետզհետէ նորեր ալ կը հասնին:

ՌՈՒՍԻԱԻ ԶԱՐՆ ՈՒ ԶԱՐՈՒՀԻՆ ՅՐԱՆՍԱԻ ՄԷՁ

Չարն ու Չարուհին հոկտ. 4ին (կիր.) մեկնեցան Պալմորալէն: Շատ գորովալի կերպով մնաք բարով ըսին Անգլիա թագուհին: Քօննաութի դուքսն ու դքսուհին ուղեկցեցան իրենց մինչեւ Բորթոմութ:

Նոյն վեհապետութիւնները հոկտ. 5ին առաւօտ ժամ 8ին Բորթոմութէն ճանաչեց ելան «Էթուալ-Բօլէր» զբօսանաւով Շէրպուրկի Ֆրանսական նաւահանգիստը գալու համար: Ֆրանսական նաւատորմի զբնաց իրենց դիմաւորել:

Կէսօրէն յետոյ ժամ 3ին հասան Շէրպուրկ: Ֆրանսական Հանրապետութեան Նախագահ Տ. Ֆելիքս Ֆօր որ հոն գնացած էր դիմաւորելու, չոգեւ նաւէն դուրս ելածնուն պէս համբուրեց նախ Չարուհին ձեռքը և յետոյ իր ձեռք երկնցուց Չարին որ գործ վանքով կը սղմէր զայն մինչ Նախագահը բարի գալուստի բարեմաղթութիւններ կընէր:

Տ. Նախագահը իրեն շրջապատող պաշտօնական անձները Չարին և Չարուհին ներկայացունել յետոյ, զբնացին աչքէ անցուցին հոն հաւաքուած Ֆրանսական նաւատորմի զբնացին:

Երեկոյն Տ. Ֆօր մի ճաշկերպութեամբ Չարին: Սեղանին վրայ Տ. Ֆօր իր բաժակաճառի մէջ թարգման հանգիստացաւ Ֆրանսական ազգի միաձայն բարեմաղթութիւններին Նորին վեհապետութեան թագաւորութեան փառքին և Ռուսիայի երջանկութեանը համար և յիշեցուց Քրօնշթատի և Թուրքի մէջ փոխադարձապէս յայտնուած համակրական զգացումները:

Չարը իր պատասխանի մէջ ըսաւ թէ Շէրպուրկի մէջ իրեն եղած համակրական և սիրալիք ընդունելութեանէն յուզուած է և շատ հիացած է Ֆրանսական նաւատորմին վրայ. թէ իր բարեկամ ազգի հողին վրայ ոտք դրած ատեն իրեն յայտարարուած զգացումներին ինք ալ մասնակից է:

Երէկ Շէրպուրկէն հասան Փարիզ: Փարիզի մէջ արտասահմանէ և Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէ խոնուած այցելուների բազմութիւնը ահագին է: Ոմանք 3 միլիոնի կը հասցունեն ատոնց թիւը. բայց անշուշտ չափազանցութիւն է այդ:

ՖՐԱՆՍ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍՆԵՐԻ ԾԱԽՔԸ

Ֆրանսական պետութեան իր բարեկամ և դաշնակից վեհապետին Փարիզ գալուն առթով անելիք ծախքին 5 միլիոն ֆրանք յատկացուած է: Այդ 5 միլիոնէ 400,000ը կը պատկանի Հանրապետութեան Նախագահութեան, էլիզէի պալատին մէջ լինելիք ընդունելութիւններին համար: Հինգ միլիոնէն ամենէն խոշոր բաժինը կերթայ պատերազմական նախարարութեան, մասնաւորապէս Շարին:

Գորահանդէսին համար որ 1,200,000 (մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար) ֆրանքի պիտի նստի: Բաւական խոշոր բաժին մը կը ստանայ նաեւ գեղարուեստների նախարարութիւնը որ հանրային շէնքերի զարդարուելուն, յիշակերտների կանգնեցունելուն և այլն կը ծախսէ: Այլեքսանդր Գ. կամուրջի առաջին քարը դրուելու հանդիսին միայն՝ որ Չարին ներկայութեամբ պիտի կատարուի և նա պիտի դնէ առաջին քարը, 200,000 ֆրանք ծախք պիտի երթայ:

Եթէ պետութեան ծախսած այդ 5 միլիոնի վրայ աւելցուին Փարիզ քաղաքին իր կողմէ հանդէսների ծախսերին յատկացուցած 1 1/2 միլիոն ֆրանքը և Շէրպուրկի, վէրսայի և Շալօնի այս առթով ունեցած ծախքերը, Նիկոլա Բ Չարին Փարիզ գալուն առթով եղած ֆրանս. ուսանական տօնախմբութիւնների ծախքի գումարը կը հասնի 7էն 8 միլիոն ֆրանքի:

ՎՐԻՊԱԿ

Նախորդ թուի Գ. երեսի առաջին էջի 46րդ տողին մէջ տպագրական սխալմամբ «մէկ» բառը դրուած է փոխանակ «մեծ»ի:

ԱՐԱՍԱՀԱՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ջանգիպար, 2 հոկտ. — Գահը յափշտակող Սայիտ խալիս, որ ուսման կոծութեանէ ի վեր արմանական հիւպատոսարանն ապաստանած էր, այսօր արմանացի նաւաստներով Սիւսիդէր նաւը փոխադրուեցաւ: Բրիտանական գործակալը ետքէն միայն իմացաւ այդ և սաստիկ բողբոջեց:

Հոռվմ, 2 հոկտ. — Նաբոյի իշխանը հոկտեմբեր 5ին Պրինտիզէն Սալոյա նաւը պիտի մտնէ Սոնթէնէկը երթալու համար: Վերադարձին Սալոյայի պիտի աղէկցին Ճէնովաի դուքսին հրամանատարութեան տակ դրուած խումբ մը մարտնաւանդներ, այս ուղեւորութիւն պաշտօնական ձեւ մը պիտի առնէ:

Բէթէրսպուրկ, 3 հոկտ. — Կովկասի քաղաքային վարչութեան պետ թիկնապահ զօրավար Շէրէմէտիֆ ծանրապէս հիւանդացաւ Մոսկուայի մէջ ուր հանգիպած էր ուղեւորութեան միջոցին:

ՄԱՍԻՒ ԿԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիրքերը որոնց առջեւ նշանակուած գիներին մէջ հաշուուած է նաեւ զրկելու փոստի ծախքը:

Արտուր Հայաստանի կամ Տեղեկագիր Բալուայ, Բարբերդու, Չարսանճագի, Ճապաղուրի և Երզնկայու: Թաւելուած ըստ խնդրանաց ազգասիրաց «Խիզան գաւառ»: Աշխատասիրեաց Պողոս Ծ. Վ. Նախակեան. 2 ֆրանք:

Ծրարները ապահովագրուած recommendé-registered) ստանալ ուղղները պէտք է որ ամեն մէկ ծրարի (մինչեւ 2 քիլո) համար 25 սանթիմ ապահովագրութեան ծախքը վճարեն:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԵԱՆԻ

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ (ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՖՐԱՆՍԵՆԷՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՄԱՐՏԻՉ ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԵԱՆ
1894

Պուլկարի անկախութեան հետ ընդունել մէկին, Չարարիա Սթոյանովի, որ իր ընդունակութեան շնորհով յաջողեցաւ մի լեոնաբնակ գիւղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզհետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յեղափոխական գործիչ, խմբագրապետ և վերջապէս ազատ Պուլկարիի Ազգային ժողովի նախագահ դառնալ, խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրութիւնն է, ուր ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւններ կան նաեւ Պուլկարիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշխատող պուլկար հայրենասէր յեղափոխականների գործունէութեանը մասին: Սկիզբը դրուած է նաեւ հեղինակին, Բրօֆէսէօր Լուի Լըժէի, և թարգմանչին միջեւ եղած թղթակցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգմանութեանն առթով:

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջաբանի վերջ թէ «Չարմանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ընթերցողների հետաքրքրութիւնը չչարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացիի այս վաւերական պատմութեան վրայ»:

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանք և 40 սանթիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակութեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի:

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանք է):

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒ

(Կ. ՊՈԼՏՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԻՆՈՒՄ ՄԻ ԻՐԱՎԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊՈԼԼԱՐԻՊ
Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի Բրիտանական մի հայր իւր ապականուած վարքուրարքով որչափ չարիքների պատճառ դարձած է և վերջ վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով «պաննուած» և անհետացած է աշխարհէ: Դիւ 1 ֆրանք, (75 սանթիմ)

ՏԵՐՈՒՆ—ԻՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՏԻՉ
Հայերէն տպագրութ. Փոքրուպալտե
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Meilhan, 44.